

ceringa, jest sa napoti imeti, potreba sa raizo. Zeug prica, svidok, caih. Zorn sard, jesa, napuh. Zucht čednost, nauk, pohleunosť. Zumahl una simul z'red, k'malu, ukup, Cr. kupno, uderžbi. Zukunft prihot, prišestje. Zunahm pridevik, prejm, primk. Zweifel cuiblanje, dvojejnje. Zwilling duočeta, dua od ene matere, na en bart rojena.

„Etwelche Exempel Deren Declinationum u. Conjugationum“: Ta Gospud. Ta Gospá. Ta Oča. Ta Mati. Ta dober, ta bulši, ta nar bulši. Pronominum: Jest. Ti. Leta. Taisti. On. Kateri. Verborum: Jest sem. Jest imam. Jest lubim. Čem ali očem. Znam, veim. Grem, hodim.

Nekoliko izrekov in prislovic: Ich hab an disem Menschen ein Abscheuen Jest se tega cloveka gnusim, meni se ta clovek grauža. Die Ader ist aufgesprungen Žila je poknfla. Allgemach nihmt der Tag auf Pomalem, počasno ta dan gori jemle. Das ist ein angenehmer Herr Leta je en lubesniu, priatlau gospud. Heunt ist ein Apostel-Tag Dons je duanaistla. Hast du zum Ostern gebeicht Si se ob Velikei noči spovèdou. Habt ihr ein gutes Bier Mate vi dober ou vel vou. Geigen-Bogen: Regen-Bogen Lok per gosleh, maura na nebu. Dises Wasser entspringt in Cärnthen Ta voda sačne vel ma soi sačetik vel vrie vkoroškei deželi. Meine Einkunften ertragen dise Ausgaben nicht Mojo noterhodiše na donesse to vundajanje. Den Vorabend dess Heil. Bartholomaei hab ich nicht gefast Na bilo suetiga jerneja se nisom postou. Zum Martini seyn die Gänfs fett Ob sumarčici so gossi touste. Was habt ihr vor ein Gespräch unter euch Kai sa ene marnji vi mate med sabo. Bey dem Gesell-Priester hab ich mein Beicht abgelegt Per kaplano som jest moja spoved dol položou. Er-Sie herrschet On gospoduje, ona gospodini. Ich bin gantz haiser Jest som celu skripou vel iest jmam hudo skripauco. Er red Italianisch On marnje laški vel po laško. Ein Lamm im Fruhjahr Vigrednu jagne. Neu Mond: Vollmond Mlad miesenc, miesenc opounem. Er hat keine Nahrung On nema žiulenja. Er ist einer schwachen Natur On je ene slabe v. klieberne nature v. slabiga panta. Ich reyse nacher Oesterreich Jest ralžam pruti dunavi. Tauff-Sambstag Kersténca v. kerstnica v. vólka sobota. Du kanst mir sicherlich glauben Ti meni žiher verjemeš. Windische Sprach Slovenska sprache v. slovenski jezik. Subtiler Mensch Šmaidik clovek. Bey meiner Treu Per mojej sviesti, v. per mojej veri. Zum studiren ungelurnig Pretumpast h' štediranjó, h' vuku. Er ist sehr ungelehrt On je brez možgan, on je ceu ossu. Falscher Prophet Prerok, ke je slamo jedu. Prov. Carn. etc. —

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

Župljánske in šolske občine v Radeškem okraji.

Št. Janž. (Dol.)

Župnina šteje 2399 ljudi; šolskih otrok je 150. Šolo so leta 1839. župljáni zidali pod vodstvom župnika Ignacija Cigler-ja. Leta 1851. se je od knezoškofijstva šola odprla, in prvi zatrdni učitelj je bil Anton Pavčič imenovan. Poprej so bili učitelji začasno nastavljeni, pa le največ kot orglavci in cerkveniki, n. pr. Peter Fleischman, Zaloškar i. dr. Leta 1875. je šel Anton Pavčič v pokoj. Po njegovi želji in želji župljánov je po razpisu učiteljsko službo dobil njegov sin Anton Pavčič z letno plačo 500 gld. Stari Pavčič je bil jako priljubljen pri vseh stanovih. Veljal je za dobrega učenika, muzikarja in pevca,

bil je tudi župan in pozneje občinski svetovalec, velik dobrotnik revežev in mož prav pobožnega duha. Umrli je 1877. l., star 68 let. Za mlajšim Antonom Pavčičem so bili pomožni učitelji. Zdaj je tu g. Ivan Čuk kot stalni učitelj.

Leta 1854. so izpeljali cesto skozi Št. Janž čez goro Brunek do Radeč. Goro Brunek, s prijaznimi vinogradi, kinča na vrhu prijazna cerkev sv. treh kraljev v gotičnem slogu zidana, podružnica Radeška. Leta 1857.—1858. se je pod vasjo Cirnčič blizu Karmela premog najdel. Kmalu potem leta 1860. je Dunajčan Ludovik Kužel svojega pooblaščenca Ljudovika Holler-ja tu kot ravnatelja postavil, in so začeli velikanska poslopja za tovarno zidati, kakor tudi stanovališče. Kjer so se poprej zajci skrivali in lovci dober lov imeli, nastalo je novo človeško mravljišče. Kmalu je bila tovarna cinkarnica dodelana, in jeli so cink topiti, kajti premoga so veliko in dobrega imeli, galmaj so pa iz Koroškega dobivali. Leta 1873.—1874. je bilo tu blizu 700 delavcev. Takrat je bil Kužel tovarno za 300.000 gld. prodal. Nameravali so in užé pričeli železnico na Sevnico delati. Postavili so mnogo novih poslopij in povekševali tovarno in že veliko železne ceste naredili, ali kar naenkrat je denarni polom l. 1873. vse uničil: železniško delo se je ustavilo, inženirje in delavce so odpustili, kakor tudi poslopja, katera še niso dodelana bila, in so le toliko delavcev pridržali, kolikor jih je silno potreba pri pečéh in pa pri jamah. Počasi so se uradniki odpuščali, kakor tudi delavci, in zdaj je le še jeden kot oskrbnik vsega tega poprej tako velikega podvzetja in pa nekoliko rudokopov, da glavne rudne jame vzdržujejo. Leta 1867. so pri sosednji župi Sv. Trojice in pa pri Mokronogu rudo galmaj najdeli, kar pa ni bilo veliko vredno. Vedno so morali še iz Koroškega rudo dobivati. Vlivali so tukaj samo plošče iz cinka in jih na vse kraje pošiljali, še celó na Turško. Nad 12.000 kg. so vsako leto cinka vlili, tudi veliko premoga prodali. Premog še zdaj prodajajo, drugo pa vse razpada, le škoda za tako lepa in velikanska poslopja. Zdaj ima fužine zopet v lasti prejšnji lastnik Kužel, ki jih je za svojo delnico nazaj dobil, za 60.000 gld. Pri tovarni cinkarnici je bila v dobi cvetja privatna šola in tudi z dobrimi učilnimi pripomočki in s šolsko knjižnico preskrbljena. Hodilo je v šolo fabriških 54 otrok, tudi so od bližnjih vasi otroci bolj premožnih v šolo hodili — zastran nemščine, kajti vse se je nemško poučevalo. Pri tovarni je bil vsaki mesec enkrat plačilni dan z malim sejmom. Ko je bilo takrat tako močno podvzetje, mislili so šolo v dvorazrednico razširiti, žandarmerijo, pošto in brzozav dobiti, pa vse je šlo pod nič.

Zdaj pa še nekoliko iz cerkvene kronike: Leta 1865. je Anton Zupan po domače Komlačev Tone postavil prav lepo kapelico z vrtom pri cesti pred mirodvorom, ki je posvečena sv. Uršuli. Stala ga je čez 1000 gld. Leta 1867. je Matevž Škoporc, mlinar in posestnik v Primštalu, kupil veliki zvon na Leskovec in l. 1868. pa je napravil tu nove orgle z 9 izpremeni. Leta 1874. je Anton Gnedic po domače Gluščev Tone za križev pot v župljanski cerkvi 1400 gld. daroval. 1863. l. je bila tu takó dobra letina, posebno vinska, da je ljudem posode za vino manjkalo. 1864. l. so zvoniku pri župljanski cerkvi naredili novo streho, ki je stala čez 2000 gld. — 1859. l. je bila tu prav slaba letina in huda grižna bolezen, v 7. tednih je 72 ljudi umrlo, največ otrok. — 1861. l. so v župljanski cerkvi napravili nove orgle z 18 izpremeni. — 1865. l. je bilo prav suho leto, in slaba vinska letina. — 1867. in 1868. ste bili dobri letini.

Od 1857. do 1862. l. je bil tu župnik g. Ignaci Cigler, ki je veliko storil za olepšavo tega kraja. Bil je tudi umen kmetovalec.

Hribi tukaj so: Osredok s podružnico sv. Primoža in Felicijana, trdni kmetje in lepi gozdi. Leskovec s podružnico žalostne Matere Božje, lepi razgled na vse strani, nekdanj sloveča božja pot. — Potoki so: Hince, največji potok, se izliva pri sv. Trojici v Mirno. Koludrica v hudi vročini usahne. Češniški potok tudi usahne po letu. Glinica.

Vinske gorice so imenitne, posebno Svrževo, Orehovica in Breško. Ljudje so trdni kmetje, delavni in še ne zelo popačeni. Vinogradi, travniki, gozdi, pašniki so v dobrem stanu. Vas Strassberg, pod njo četrť ure proti severu je podrt grad; o njem pripovedujejo, da ga je Turek iz gore Brunek s topovi razstrelil in razsul. Pod tem gradom v dolinici pri potoku Cirknič (ali Kalčič) se nahajajo toplice; gotovo so bile kdaj kopališče grajskih. Še dan danes se vidijo lepe plošče v vodi. Ta toplica nikoli ne zmrzne. Opomnim naj še dveh toplic, t. j. Podborška toplica pri vasi Podboršt in pa Videmska toplica pri vasi Videm. Pripovedujejo, da je tukaj, kjer zdaj Št. Janž stoji, nekđaj bilo jezero, kajti pravijo, da Št. Janž na jezeru stoji. Pravlјica se glasi: Nekemu kmetu so padli v jezero vpreženi voli in čez nekoliko let pozneje so pod vasjo Kutudrije na travniku volovski jarem dobili. Župa Št. Janž (sv. Janez Krstnik, Dvor, Johannesthal) je spadala poprej pod Št. Rupert, ima 5 poddružnic: Kal (sv. Martina), Osredek (sv. Felicijana in Primoža), Leskovec (žalostne Matere Božje), Budnavas (sv. Miklavža), Kamenca (sv. Marjete). Od l. 1752. je bil Št. Janž pod Št. Rupert, l. 1784. pa samostojna župa. Leta 1828. so novo cerkev zidali. Št. Janž leži ravno v sredi župe na prijetnem holmcu (bolj rebro bi se imenovalo) iz več sodružnih holmcov v sredi lepega polja in travnikov. V okrožji pozdravljajo to izbušeno dolinico lepi nizki hribci z vinskimi goricami in gozdiči. Lepa sela in pristave pozdravljajo veselo potnika v to dol stopivšega, kjer so prijazne nevelike vasi z dobro cesto in z lepimi kapelicami. Vas Št. Janž ni velika, ima le 8 hišnih števil z lepo prijazno zelo okinčano cerkvijo z lepim zvonikom in z lepim novim farovžem. Pokopališče je na prijaznem drugem holmcu.

(Dalje prihodnjič.)

Postava

za poučevanje v krščanskem nauku na ljudskih in srednjih šolah, kakor tudi po učiteljiščih, ter za troške, ki bodo vsled tega narastli.

(Vladna predloga.)

V soglasji obeh zbornic državnega zbora določam sledeče:

§. 1. Oskrbovanje krščanskega nauka, kakor je taisto zdaj cerkvenim in drugim verskim zadrugam izročeno vsled postave s 25. maja 1868. l., §. 2. državnega zakonika in po postavi s 14. maja 1869. l., §. 5. državnega zakonika, združeno je z dolžnostjo, da se oskrbuje brezplačno ondi, kjer ta postava odločno kaj drugega ne predpisuje.

Verskim višjim gosposkam dovoljuje se, da smejo v to združiti po več dijaških oddelkov v enega samega ravno tistega učnega zavoda, ali pa tudi več učnih zavodov skupaj gledé pouka v veronauku v sporazumu sē šolsko oblastjo, ako se jim na ta način morda dolžnosti polajšajo.

§. 2. Za pouk v krščanskem nauku po višjih razredih več kot trirazrednih ljudskih, meščanskih in srednjih šol, kakor tudi po učiteljiščih naj se nastavijo kateheti sē stalno plačo ali pa z letno remuneracijo, ali pa naj se dajo tistim, ki ta posel vsled svoje službe že opravljajo, primerne remuneracije.

Remuneracije se tudi tedaj za tri- ali manjrazredne šole lahko dovolijo, ako je pouk v krščanskem nauku zarad preobilnih drugih ur ali pa zarad lokalnih vzrokov s posebnimi težavami združen.

Ako po §. 5. postave s 14. maja 1869. l., drž. zak. šte. 62., krščanski nauk kak svetoven učitelj poučuje, se mu mora na vsak način remuneracija pripoznati.